

FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNİN DEĞERLEMESİ ve MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

VALUATION OF LEASING AND ITS ACCOUNTING

Yasemin GÖKÇEN*

ÖZ

Finansal kiralama, alternatif finansman kaynakları arayışının bir sonucu olarak son dönemlerde işletmelerin sıkça başvurduğu yöntemlerin başında gelmektedir. Finansal kiralama kiracıya yatırımları için ihtiyaç duyduğu iktisadi kıymetleri kiralama yoluyla temin etme imkanı sağlamaktadır. Gerçekleştirdiği orta ve uzun vadeli finansman olanağı sağlama fonksiyonu sayesinde artan önemi, finansal kiralama işlemlerine ilişkin mevzuatın da güncelleştirilmesini zorunlu kılmıştır. 4842 sayılı Kanunla 213 sayılı Vergi Usul Kanununa eklenen Mükerrer Madde 290, 319 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ve 11 Sıra Numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile yapılan düzenlemelerle finansal kiralama işlemlerinin değerlemesi ve muhasebeleştirilmesi işlemleri büyük ölçüde ulusla-

ABSTRACT

Leasing is one of the frequently used alternative options for the creation of financial resource. Leasing gives the chance to businesses to be able to operate an economic asset they need for their investment. Due to its medium-term and long-term financing functions, leasing is getting more and more important, and therefore there is a need for the re-valuation and updating of the current legislation. Thanks to the legislation in Article 290 of Tax Procedure Law, Tax Procedure Law General Communiqué, no. 319, and General Communiqué on Application of Accounting System, no. 11, the evaluation and accounting of leasing transactions are up-to-date and predominantly conform to the international accounting standards.

Keywords: Leasing, lessee, lessor, valuation, accounting

* Vergi Müfettiş Yardımcısı

rarası muhasebe standartlarına uygun hale getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Kiralama, Kiracı, Kiralayan, Değerleme, Muhasebeleştirme

1- GİRİŞ

Finansal kiralama işlemlerine ilişkin ilk yasal düzenleme 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu ile yapılmıştır. 13.12.2012 tarih ve 28496 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktöring ve Finansman Şirketleri Kanunu ile 3226 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu kanunlarla finansal kiralama işlemine ve bu işlemi gerçekleştirebilecek şirketlere ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.

Vergisel açıdan yasal bir düzenlemesi bulunmayan finansal kiralama işlemleri, 4842 sayılı Kanunun 25. maddesi ile 213 sayılı Vergi Usul Kanununa “Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme” başlığıyla eklenen mükerrer madde 290 ile vergi mevzuatı içerisinde de tanımlanmıştır. Yapılan yasal düzenleme ile finansal kiralama işlemlerinde kiralama işleminin hukuki mahiyeti veya şekli yerine özün önceliği ilkesi benimsenmiştir. 01.07.2003 tarihinden sonra yapılan ve taraflardan birinin finansal kiralama şirketi olmasına ihtiyaç duyulmaksızın VUK’ un Mükerrer 290’ ıncı maddesinde belirtilen kriterleri taşıyan kiralamalar vergi mevzuatı açısından finansal kiralama sayılacaktır.

Uygulamaya yön vermek amacıyla VUK’ un Mükerrer 290’ ıncı maddesine ilişkin 319 Sıra No’ lu VUK Genel Tebliği ile 1 Sıra No’ lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde yer alan Tekdüzen Hesap Planına bazı ilaveler yapan 11 Sıra No’ lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği yayımlanmıştır. Finansal kiralama işlemlerinin adı geçen Kanun maddesi ve Tebliğ düzenlemeleri kapsamında değerlemesinin ve muhasebeleştirilmesinin nasıl yapılacağı çalışmamızın ileriki bölümlerinde detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

2- VERGİ USUL KANUNU'NA GÖRE FİNANSAL KİRALAMA

Finansal kiralama müessesesi vergi mevzuatında 213 sayılı Vergi Usul Kanununa eklenen mükerrer madde 290 ile tanımlanmıştır. İlgili madde hangi işlemlerin finansal kiralama olarak değerlendirilebileceği ve finansal kiralamaya konu olan iktisadi kıymet ile sözleşmeden doğan hak, alacak ve borçların değerlemesinin hangi esaslara göre yapılacağını açıklayan hükümler içermektedir. Mükerrer madde 290 ile yapılan düzenlemeler 01.07.2003 tarihinden sonra yapılan işlemler hakkında uygulanacaktır.¹

2.1- Tanımı

Vergi Usul Kanunu'nun Mükerrer 290' ıncı maddesinde finansal kiralama, “*Kira süresi sonunda mülkiyet hakkının kiracıya devredilip devredilmediğine bakılmaksızın, bir iktisadi kıymetin mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan tüm riskler ile yararların kiracıya bırakılması sonucunu doğuran kiralamalar*” olarak tanımlanmıştır. 319 Sıra Numaralı VUK Genel Tebliğinde tanıma ilave olarak aynı

¹ Hüseyin Dinçer, “Finansal Kiralama işlemlerinin Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi”, Vergi Dünyası, Aralık 2013, Sayı:388,

iktisadi kıymete ilişkin birden fazla sözleşme, ilave, tadil ve diğer sözleşmelerin yapılması halinde tüm anlaşmaların bir arada değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.²

2.2- Finansal Kiralama Sayılan İşlemler

Vergi Usul Kanunu'nun Mükerrer 290'ıncı maddesi uyarınca bir kiralama işlemi aşağıdaki şartlardan en az birini veya daha fazlasını taşıması durumunda finansal kiralama olarak kabul edilecektir.

- 1- *İktisadi kıymetin mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devredilmesi*
- 2- *Kiracıya kira süresi sonunda iktisadi kıymeti rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması*
- 3- *Kiralama süresinin iktisadi kıymetin ekonomik ömrünün % 80'inden daha büyük bir bölümünü kapsamaması*
- 4- *Sözleşmeye göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerlerinin toplamının iktisadi kıymetin rayiç bedelinin % 90'ından daha büyük bir değeri oluşturması.*

2.3- Finansal Kiralama Kanunu Kapsamında Yapılan Kiralamaların Durumu

Vergi Usul Kanunu'nda yapılan düzenlemede 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa (ve bu Kanun'u yürürlükten kaldıran 6361 sayılı Kanuna) herhangi bir atıfta bulunulmamıştır. Bu nedenle konuya ilişkin olarak VUK'da yer alan hükümlerle 6361 sayılı Kanunda yer alan hükümler birbirinden bağımsızdır. Dolayısıyla 6361 sayılı Kanuna göre finansal kiralama sayılan bir işlem bu madde hükümleri açısından gerekli şartları taşııyorsa finansal kiralama olarak kabul edilmeyecek, tam tersi durumda 6361 sayılı Kanuna göre finansal kiralama sayılmayan bir işlem eğer bu madde hükümleri gereğince finansal kiralama şartlarını sağlıyorsa vergisel açıdan finansal kiralama olarak kabul edilecektir.³

2.4- Arsa, Arazi ve Binalarla İlgili Kiralamalar

Finansal kiralama işlemlerinde yıpranma süresi çok uzun olan iktisadi kıymetler için kanun maddesinde, "Arazi, arsa ve binalarla ilgili kiralama sözleşmeleri, sadece, sözleşmede kira süresi sonunda mülkiyet hakkının kiracıya devri öngörülmüşse veya kiracıya kira süresi sonunda kiralama konusu gayrimenkulu düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınmışsa bu madde kapsamında değerlendirilir" düzenlemesine yer verilmiştir. Yapılan düzenleme arazi ve arsaların sınırsız bir faydalı ömre sahip olabilme özelliği nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir. Kiralama süresi sonunda mülkiyetinin kiracıya intikal etmeyeceği tahmin edilmekte ise, kiracı doğal olarak, varlığın mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan tüm risk ve yararları sahip olmaz ve bu durumda ilgili arazinin kiralınması işlemi bir finansal kiralama işlemi olarak değerlendirilemez.⁴

2.5- Doğal Kaynak Araştırılmasına Yönelik Kiralamalar ile Sinema Filmleri vb. Lisans Sözleşmeleri

VUK Mükerrer 290'ıncı maddede "Doğal kaynakların araştırılması veya kullanılmasına yönelik ki-

² 319 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (01.07.2003 tarih ve 25155 sayılı Resmi Gazete)

³ 319 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (01.07.2003 tarih ve 25155 sayılı Resmi Gazete)

⁴ Gökhan Belge, "Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme", Vergi Dünyası, Aralık 2012, Sayı:376, Sayfa:171

ralama sözleşmeleri ile sinema filmleri, video kayıtları, patentler, kopyalama hakları gibi kıymetlerle ilgili lisans sözleşmeleri bu madde kapsamında değerlendirilemez” ifadesine yer verilerek söz konusu sözleşmeler finansal kiralama işlemi olarak kabul edilmeyerek kapsam dışında bırakılmıştır.⁵

3- FİNANSAL KİRALAMA ile İLGİLİ TANIMLAR

VUK’un finansal kiralama işlemlerinin değerlemesini düzenleyen mükerrer 290’ıncı maddesinin üçüncü fıkrasında ve bu maddeye ilişkin açıklamalar içeren 319 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği’nde, uygulamada dikkate alınacak terimler tanımlanmış olup aşağıdaki gibidir.

Kira Ödemeleri: Sözleşmeye göre, kiralama süresi boyunca yapılması gereken kira ödemeleridir. Kira süresi sonunda kiralama konusu iktisadi kıymetin kalan değerine ilişkin bir taahhüt olması halinde bu değer de kira ödemesi kabul edilir. Kira süresi sonunda kiracıya düşük bir bedelle iktisadi kıymeti satın alma hakkı tanındığı ve sözleşme başlangıç tarihinde bu hakkın kullanılma olasılığının yüksek olduğu durumda kira ödemeleri kira süresi boyunca yapılan kira ödemeleri ile satın alma hakkının kullanılması durumunda ödenmesi gereken bedelin toplamıdır.

Yıllık kira tutarı anapara ve faizi de içerecek şekilde aşağıdaki formül aracılığıyla bulunur;

Yıllık kira tutarı: $C \times [(1+r)^t \times r]$ C:Kiralama konusu varlığın Bugünkü Değeri
 $[(1+r)^t - 1]$ r:Yıllık Faiz Oranı t:Kiralama süresi

Kira Ödemelerinin Bugünkü Değeri: Kira ödemelerinin, sözleşme tarihinde, kiralamada kullanılan faiz oranı dikkate alınarak hesaplanan bugünkü değerlerinin toplamıdır.

Net Bugünkü Değer aşağıdaki formül aracılığıyla bulunur;

Net Bugünkü Değer(Anapara Borcu):Kira Taksit Tutarı $\times 1 - (1/(1+r)^t)$

r

Kiralamada Kullanılan Faiz Oranı: Kira ödemeleri ile garanti edilmemiş kalan değer toplamının bugünkü değerini, kiralamaya konu iktisadi kıymetin rayiç bedeline eşitleyen iskonto oranıdır.⁶

İktisadi Kıymetin Rayiç Bedeli: Bir iktisadi kıymetin değerlendirme günündeki normal alım satım değeridir.

Kalan Değer: Kiralanan iktisadi kıymetin kiralama süresi sonunda sahip olacağı tahmin edilen rayiç bedelidir

Kiralama Süresi: Kiracının iktisadi kıymeti kiraladığı sözleşmede belirtilen iptal edilemez süredir. Ancak, kiralamanın başlangıcında kiracıya sözleşme süresi bitiminde kira süresini uzatma hakkı tanınmış ve bu hakkı kullanacağının kesin veya kesine yakın olduğu durumda bu ilave süre de kira süresi içinde kabul edilir.

Kiralamanın Başlangıcı: Sözleşmenin yapıldığı tarih veya taraflardan birinin sözleşmenin ana maddelerinden birine ilişkin önemli yükümlülük ve taahhütlere girdiği tarihlerden erken olanıdır.⁷

⁵ 319 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (01.07.2003 tarih ve 25155 sayılı Resmi Gazete)

⁶ 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, 1961, Mükerrer Madde 290

⁷ 319 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (01.07.2003 tarih ve 25155 sayılı Resmi Gazete)

4- FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN DOĞAN HAK, BORÇ ve ALACAKLARIN DEĞERLEMESİ

Finansal kiralama işlemlerine yönelik olarak yapılan yasal düzenlemelerle finansal kiralamaya konu olan iktisadi kıymet ile sözleşmeden doğan hak, borç ve alacakların değerlendirme esasları belirtilmiştir. VUK'un mükerrer 290'ıncı maddesinin birinci fıkrasında finansal kiralama sürecinde kirala-yan ve kiracı açısından değerlendirme hükümlerinin nasıl uygulanacağı açıklanmıştır. 319 Seri No'lu VUK Genel Tebliği ile ilgili kanun maddesi detaylandırılmış olup değerlemeye ilişkin ilave açıklamalara yer verilmiştir.

4.1- Kiralayana İlişkin Hükümler

Finansal kiralama sürecinde kirala-yan açısından değerlemeye tabi tutulması gereken iki değer bulunmaktadır. Birincisi söz konusu kiralamadan kaynaklanan alacak, ikincisi ise kirala-nan iktisadi kıymettir. Kirala-yan tarafından sözleşmeden doğan alacak, kiralama süresi boyunca kiracı tarafından yapılacak kira ödemelerinin toplam tutarı ile değerlendirilir. Değerleme yapılırken kira ödemelerinin toplam tutarının (anapara artı faiz) alacak olarak aktive alınması gerekmektedir. Kiralama konusu iktisadi kıymet ise, bu iktisadi kıymetin net bilanço aktif değerinden kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu bulunan tutar ile değerlendirilecektir.

- **İktisadi kıymetin net bilanço aktif değerinden kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu bulunan tutarın sıfır veya negatif olması durumunda**, ilgili iktisadi kıymet iz bedeliyle değerlendirilecek ve aradaki fark iktisadi kıymetin elden çıkarılmasından elde edilen kazançlar gibi işleme tâbi tutulup gelir olarak kaydedilecektir. Söz konusu negatif fark, kirala-yanın üçüncü kişilerden temin etmiş olduğu iktisadi kıymeti alış bedelinden daha yüksek bir bedelle kiraya vermesi durumunda ortaya çıkabilecektir. Farkın sıfır veya negatif olması durumunda kirala-yan iktisadi kıymeti ancak iz bedeliyle takip edebilecektir. Ayrıca, kiralama konusu iktisadi kıymetler için amortisman ayrılması ve yeniden değerlendirme yapılması söz konusu olmayacaktır.⁸

- **İktisadi kıymetin net aktif bilanço değerinden, kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu oluşan tutarın pozitif olması durumunda**, pozitif fark finansal kiralama şirketi tarafından amortisman tabi tutulacaktır. Söz konusu pozitif değer Vergi Usul Kanunu ve ilgili genel tebliğlerde bu iktisadi kıymet için tespit edilmiş genel esaslara göre amortisman tabi tutulmak kaydıyla itfa edilecektir. Farkın pozitif çıkması istisnai bir durum olmaktadır. Örneğin, net bilanço aktif değeri veya fatura tutarı 100 milyar lira, kira ödemelerinin net bugünkü değeri 95 milyar lira ise, 5 milyar lira pozitif fark finansal kiralama şirketi tarafından amortisman tabi tutulacaktır.

Finansal kiralama konusu iktisadi kıymetin net bilanço aktif değeri ile kira ödemelerinin bugünkü değeri çoğu zaman birbirine eşit olduğundan, iktisadi kıymet genellikle iz bedeliyle kirala-yanın kayıtlarında yer almaktadır.

Kirala-yanın finansal kiralamaya konu iktisadi kıymetin üretimini veya alım satımını yapması halinde, iktisadi kıymetin net bilanço aktif değeri olarak rayiç bedeli dikkate alınacaktır. Rayiç bedel ile

⁸ Ali Tuğlu, Özkan Atilla, (2007). "Finansal Kiralama İşlemleri" Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2.baskı, sayfa:126

maliyet bedeli arasındaki farkın normal bir satış işleminden elde edilen kar veya zarar olarak işleme tabi tutulması gerekmektedir.

Kiralayan tarafından aktifleştirilen alacak tutarı ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark gelecek dönemlere ait faiz geliri olarak pasifleştirilmek suretiyle değerlemeye tabi tutulur. Gelecek dönemlere ait faiz gelirleri, kiralanan iktisadi kıymetin finansal kiralama sözleşmesinin yapıldığı tarihteki rayiç bedelinden, her bir dönem sonunda anapara geri ödemelerinin düşülmesi sonucu kalan tutar üzerinden sabit bir dönemsel faiz oranı yaratacak şekilde hesaplanması suretiyle tahakkuk ettirilecektir. Tahakkuk tarihinden vadenin bitiminin, her bir dönem sonu ifadesinden ise kira sözleşmesi ekindeki ödeme planındaki ödeme dönemlerinin anlaşılması gerekmektedir.

Diğer yandan gerek kanun metninde gerekse bahsi geçen Tebliğ'de açıkça ifade edildiği üzere aktifleştirilen alacak tutarının reeskonta tabi tutulması mümkün bulunmamaktadır.

Mükerrer 290'ıncı madde hükümleri 01.07.2003 tarihinden sonra yapılacak kiralama işlemlerine uygulanmak üzere yürürlüğe girdiğinden, finansal kiralama şirketleri bu tarihten önce yapılan finansal kiralama sözleşmelerindeki sabit kıymetler için amortisman ayırmaya ve yeniden değerlendirme yapmaya devam edecektir.⁹

4.2- Kiracıya İlişkin Hükümler

Finansal kiralama sürecinde kiracının değerlemeye tabi tutmak zorunda olduğu unsurlar kiralama sonucu yüklendiği borç ile kiraladığı iktisadi kıymettir. Kiracı tarafından finansal kiralama işlemine konu iktisadi kıymeti kullanma hakkı ve sözleşmeden doğan borç kiralama konusu iktisadi kıymetin rayiç bedeli ile sözleşmeye göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerinden düşük olanı ile değerlendirilecektir. Finansal kiralama konusu iktisadi kıymet, kullanma hakkı olarak aktive alınacak karşılığında ise kiralayana olan borç pasife kaydedilecektir. Dolayısıyla 4842 sayılı yasayla VUK'a eklenen Mükerrer 290'ıncı Madde ile kiralanan iktisadi kıymetleri aktiflerinde gösterme hakkı kiracıya verilmiştir.

Kiracı tarafından aktifleştirilen finansal kiralamaya konu iktisadi kıymeti kullanma hakkı, Vergi Usul Kanununun üçüncü kitabının üçüncü kısmının birinci bölümü ve ilgili genel tebliğlerde kiralama konusu iktisadi kıymet için belirlenmiş usul ve esaslar çerçevesinde amortisman ve Kanunun Mükerrer 298'inci maddesi uyarınca da yeniden değerlemeye tâbi tutulacaktır. Diğer bir ifadeyle, kullanım hakkı, bu iktisadi kıymet için tespit edilmiş amortisman sürelerinde amorti edilecektir. Sözleşmenin fesholması halinde kalan dönemler için iktisadi kıymetle ilgili olarak amortisman ayrılma ve yeniden değerlendirme işlemleri yapılmayacaktır.

Finansal kiralama sözleşmesine göre yapılan kira ödemeleri, borç anapara ödemesi ve faiz gideri olarak ayrıştırılacak ve bu ayrıştırma işlemi her bir dönem sonunda kalan borç tutarına sabit bir dönemsel faiz oranı uygulanmasını sağlayacak şekilde yapılacaktır. Kiralayan açısından yorumu yapılan "her bir dönem sonu" ifadesi, kiracı açısından sözleşmede belirtilen kira ödeme tarihidir.

Finansal kiralama işlemi esas olarak bir kredi işleminden farklı değildir. Kiralayana ödenen finansal kiralama bedellerinin faiz kısmı finansman gideri kısıtlanmasına tabidir. Kiralayan şirketin yurtdışında bulunması halinde kiracı tarafından 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 30/1-c mad-

⁹ 319 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (01.07.2003 tarih ve 25155 sayılı Resmi Gazete)

desine göre tevkifat yapılacaktır. Mükerrer 290'ıncı madde hükümleri 01.07.2003 tarihinden sonra yapılacak kiralama işlemlerine uygulanmak üzere yürürlüğe girdiğinden, bu tarihten önce yapılan finansal kiralama sözleşmelerindeki ödeme planına göre fatura edilen finansal kiralama bedelleri gider olarak kaydedilmeye devam edilecektir.¹⁰

Öte yandan gerek kanun metninde gerekse bahsi geçen tebliğde açıkça ifade edildiği üzere, finansal kiralama alacaklarında olduğu gibi finansal kiralama borçlarının da Vergi Usul Kanunu'nun 285'inci maddesi kapsamında reeskonta tabi tutulması mümkün bulunmamaktadır. Örneğin finansal kiralama kapsamında sözleşmeden doğan borca karşılık bir senet verilmesi durumunda, kiracı verdiği borç senedine kiralayan ise elde ettiği alacak senedine reeskont ayırmayacaktır. Finansal kiralamalarda reeskont uygulanamamasının sebebi VUK'un ilgili maddelerinde yapılan düzenlemelerle senetlere reeskont ayrılabilmesi için senetlerin yapılan bir teslim karşılığında alınması ve verilmesi gerekliliğinden kaynaklanmaktadır.¹¹

5- FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDE AMORTİSMAN UYGULAMASI

Finansal kiralama işlemlerine ilişkin 4842 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemeden önce iktisadi kıymet finansal kiralama şirketinin aktifleri arasında yer alıyor, amortisman ayırma uygulamasından sadece finansal kiralama şirketi yararlanabiliyordu. Kiracının ise amortisman ayırma hakkı bulunmaktaydı. Yeni düzenlemeyle birlikte Mükerrer 290'ıncı maddenin ikinci fıkrasında, *'kiracı tarafından aktifleştirilen finansal kiralamaya konu iktisadi kıymeti kullanma hakkı, bu Kanunun mükerrer 298 inci maddesi ve üçüncü kitabının üçüncü kısmının birinci bölümünde kiralama konusu iktisadi kıymet için belirlenmiş esaslar çerçevesinde yeniden değerlemeye ve amortisman tabi tutulur'* hükmüne yer verilerek kiracıya aktifleştirdiği kullanma hakkını ilgili iktisadi kıymetler için tespit edilmiş amortisman sürelerinde amorti edebilme hakkı tanınmıştır. 319 Sıra No'lu VUK Genel Tebliğinde sözleşmenin fesholması halinde kalan dönemler için iktisadi kıymetle ilgili olarak amortisman ayrılma ve yeniden değerlendirme işlemleri yapılmayacağı hususuna yer verilmiştir.¹²

Vergi Usul Kanunu'nun amortisman oranlarına ilişkin 315'inci Maddesinde 01.01.2014 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere değişiklik yapılmış olup, mükelleflerin amortisman tabi iktisadi kıymetleri için Maliye Bakanlığı'nın ilgili kıymetlerin faydalı ömürlerini dikkate alarak tespit edeceği oranlar üzerinden amortisman ayıracakları hüküm altına alınmıştır. Buna göre finansal kiralama işlemlerinde uygulanacak amortisman oranı tespit edilirken dikkat edilmesi gereken husus kiralanan iktisadi kıymetin bir hak olarak aktifleştirilmesine rağmen buna ilişkin amortismanın gayri maddi haklara ilişkin faydalı ömre göre değil, iktisadi kıymetin kendisi için belirlenmiş faydalı ömre göre ayrılacak olmasıdır.¹³

Kiralayan tarafından ise finansal kiralamaya konu iktisadi kıymet üzerinden madde de yer alan esaslar çerçevesinde amortisman ayrılmaya devam edilecektir. Değerleme bölümünde ayrıntılı ola-

¹⁰ 319 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (01.07.2003 tarih ve 25155 sayılı Resmi Gazete)

¹¹ Turan Can, Fehmi Ege , "Finansal Kiralamanın Vergi Mevzuatındaki Durumu ve Özellikli Hususlar", E-Yaklaşım, Ekim 2015, Sayı:274

¹² HasanAltuncu, Zafer Kütük, Yusuf Akdağ, (2014). "Vergisel İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi" ,Ankara, Vergi Müfettişleri Derneği, sayfa:325

¹³ Sakıp Şeker, " Finansal Kiralama İşlemlerinde Amortisman ve Finansman Giderlerinin Durumu" ,Erişim Tarihi:10.12.2015, <http://www.kanitymm.com.tr/makale/2005-10%20YAKLASIM%20-%20FINANSAL%20KIRALAMA%20ISLEMLERİNDE%20AMORTİSMAN%20VE%20FİNANSMAN%20GİDERLERİNİN%20DURUMU.pdf>

rak belirtildiği üzere iktisadi kıymetin net aktif bilanço değerinden kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu bulunan tutarın pozitif olması durumunda, pozitif fark finansal kiralama şirketi tarafından amortismanla tabi tutulacaktır.¹⁴

Amortisman uygulamasında dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Genel esaslara uygunluk açısından montaj giderleri ve genişletici harcamaların, dönemsellik ilkesi gereği gayrimenkullerin maliyet bedeline eklenerek amortismanla tabi tutulması gerekmektedir. Ayrıca iktisadi kıymet kiracı tarafından teslim alınmadan önce yapılan avans niteliğindeki ödemeler varsa bunlarda aktifte kaydedilecek bedele eklenmelidir. İktisadi kıymetin faydalı ömrünün kira süresinden fazla olması durumunda, eğer mülkiyet kira süresinin sonunda kiracıya geçiyor ise amortisman uygulaması kira süresine göre değil faydalı ömre göre yapılmalıdır. Ancak mülkiyet kiralayana geçiyorsa amortisman ayrılmayan tutarın tamamının son yılda itfa edilmesi gerekir. Eğer mülkiyetin kira süresi sonunda kiracıya geçip geçmemesi konusunda kiracının opsiyon hakkı söz konusu ise, bu opsiyon hakkının satın alındığı tarihten itibaren, ödenen opsiyon bedeli, iktisadi kıymet bedeline eklenip kalan faydalı ömür süresi içerisinde itfa edilmelidir.¹⁵

6- FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

4842 sayılı Kanun ile finansal kiralama işlemlerinin değerlemesine ilişkin getirilen yeni düzenlemelere paralel olarak 11 Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde kiracı ve kiralayanın muhasebe kayıtlarında kullanacağı hesaplar belirlenmiş ve nasıl kullanılacağı açıklanmıştır. Tebliğe ihdas edilen hesaplar ile hesapların işleyişine ilişkin açıklamalar aşağıdaki gibidir.

120/220-Alıcılar: Finansal kiralama işlemlerinden doğan senetsiz alacaklar bu hesaplarda izlenir. Finansal kiralama işleminden doğan alacağın tamamı yani anapara ve faizlerin toplamı, bu hesaplara borç kaydedilir.

121/221-Alacak Senetleri: Finansal kiralama işlemlerinden doğan senetli alacaklar bu hesaplarda izlenir. Finansal kiralama işleminden doğan alacağın tamamı yani anapara ve faizlerin toplamı, bu hesaplara borç kaydedilir.

124/224- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-): Finansal kiralamanın yapıldığı tarihte kiralama işlemlerinden doğan alacaklar ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki farkı gösteren henüz kazanılmamış finansal kiralama faiz gelirlerinin izlendiği hesaplardır.

301- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar: Kiracıların finansal kiralama yapanlara olan ve vadesi 1 yılı geçmeyen borçlarının izlendiği hesaptır.

302- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri(-): Finansal kiralamanın yapıldığı tarihte kiralama işlemlerinden doğan borçlar ile kiralanan varlığa ilişkin kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki farkı gösteren henüz ödenmemiş finansal kiralama borçlanma maliyetlerinin izlendiği hesaptır.

401- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar: Kiracıların finansal kiralama yapanlara olan ve vadesi 1 yılı aşan borçlarının izlendiği hesaptır.

402- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri(-): Finansal kiralamanın yapıldığı tarihte kiralama işlemlerinden doğan ve vadesi bir yılı aşan borçlar ile kiralanan varlığa ilişkin kira

¹⁴ Özkan Atilla, "Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme ve Özellikli Durumlar-I", Yaklaşım Dergisi, Aralık 2011, Sayı 228

¹⁵ Gökhan Belge, "Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme", Vergi Dünyası, Aralık 2012, Sayı:376 Sayfa:174

ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki farkı gösteren henüz ödenmemiş finansal kiralama borçlanma maliyetlerinin izlendiği hesaptır.

260-Haklar: Kiracı tarafından finansal kiralama işlemine konu iktisadi kıymeti kullanma hakkı, kira ödemelerinin bugünkü değeri ile iktisadi kıymetin rayiç bedelinden düşük olanı ile söz konusu hesaba kaydedilir.¹⁶

6.1- 11 Seri Numaralı Muhasebe Uygulama Genel Tebliği Öncesi Uygulama

Finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin eski düzenlemede finansal kiralama şirketi tarafından finansal kiralamaya konu iktisadi kıymet için ödenen kira bedelinin tamamı anapara ve faiz ayrıştırmasına gidilmeksizin gelir olarak yazılıyordu. Kiralayan işletmeler, kiralama- dan doğan alacaklarının vade durumuna göre 120-Alıcılar ve 220-Alıcılar hesaplarında, kira gelirlerini de yine vade durumuna göre 380-Gelecek Yıllara Ait Gelirler hesabı ile 480-Gelecek Yıllara ait Gelirler hesabında izlemekteydiler. Kira bedellerinin tahsili gerçekleştiğinde 380-Gelecek Yıllara Ait Gelirler Hesabı'ndan 600-Yurtiçi Satışlar hesabına aktarılarak gelir olarak muhasebeleştiriliyordu.

Kiracı tarafından ise ödeyeceği kira bedellerinin tamamı gider olarak yazılmakta ve finansal kiralama- dan doğan borçlar vade durumuna göre 320-Satıcılar ile 420-Satıcılar hesaplarında, kira ödemelerinden doğan giderler 180-Gelecek Aylara Ait Giderler ve 280-Gelecek Yıllara ait Giderler hesaplarında izlenmekteydi. Kira ödemeleri gerçekleştiğinde 180-Gelecek Aylara Ait Giderler hesabından ilgili gider ve maliyet hesaplarına aktarılıyordu.¹⁷

6.2- 11 Seri Numaralı Muhasebe Uygulama Genel Tebliği Uygulaması

Finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi süreci eski uygulamada olduğu gibi kirala- yan ve kiracı tarafından yapılacak muhasebe kayıtlarından oluşmaktadır. Yeni uygulamada kiralaya- nın, kiralama süresi boyunca kiracı tarafından yapılacak kira ödemelerini anapara ve faizi kapsayacak şekilde aktifleştirmesi gerekmektedir. Bu nedenle finansal kiralama işlemlerinden doğan alacaklar senede bağlı ise "121/221 Alacak Senetleri" hesabında eğer senede bağlı değilse "120/220-Alıcılar" hesabında izlenecektir. Kiralayanın aktifine kaydettiği alacak tutarı ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark ise gelecek dönemlerde elde edilecek faiz geliri olup pasifleştirilerek kayıt altına alınacak ve bu faiz gelirleri elde edildikçe elde edildiği yılın geliri olarak vergilendirilecektir. Gelecek dönemlerde elde edilecek faiz gelirleri kiralayan tarafından ayrıştırılarak dönemsellik ilkesi gereğince sözleşmenin yapıldığı dönemde tahsil edilecek kısmı "124- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-)" hesabına alacak olarak daha sonraki yıllarda tahsil edilecek taksitlere isabet eden tutar ise "224- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-)"hesabına alacak olarak kaydedilecektir.

"124- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-)" hesabına alacak olarak kaydedilen tutarlar kira ödemelerinin tahsil edildikleri dönemde kiralayan tarafından borçlandırılarak karşılığında "60- Brüt Satışlar" hesap grubunda ilgili satış geliri hesabına alacak olarak kaydedilir. İlgili gelir hesabı olarak, finansal kiralama şirketlerinde "600-Yurtiçi Satışlar" veya "601-Yurtdışı satışlar", esas faaliyet konusu finansal kiralama olmayan şirketlerde ise "649-Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve

¹⁶ 11 Sıra Numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği(31.07.2003 tarih ve 25185 sayılı Resmi Gazete)

¹⁷ Hasan Altuncu, Zafer Kütük, Yusuf Akdağ(2014). "Vergisel İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi", Ankara, Vergi Müfettişleri Derneği, sayfa:328

Karlar” hesabı kullanılacaktır. Finansal kiralama süresinin sonuna gelindiğinde kiralayan faiz tutarının tamamını faiz geliri olarak gelir tablosuna intikal ettirmiş olacaktır.¹⁸

Yılsonunda dönemsellik ilkesi gereğince bir sonraki yıl tahsil edilecek kiralara toplamı kadar “120-Alicılar” hesabı ve bu kiralara içindeki faiz tutarı kadar “224-Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri” hesabı borçlandırılır. Karşılığında ilgili tutarlar kadar “220-Alicılar” ve “124-Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri” hesabı alacaklandırılır. Kısacası finansal kiralama sürecinde dönem sonlarındaki uzun vadeli hesaplardaki tutarın kısa vadeli hesaplara aktarılması gerekmektedir.¹⁹

Kiracı tarafından finansal kiralamaya konu olan iktisadi kıymet, kullanma hakkı olarak “260 Haklar” hesabında aktifleştirilecektir. Aktifleştirilecek olan bu kullanma hakkı kira ödemelerinden faizin indirilmesi suretiyle bulunacak olan tutardır. Kullanma hakkı karşılığında ise bilançonun pasif tarafına sözleşmeden doğan borç tutarları kaydedilecektir. Sözleşmeden doğan borç tutarı kiracı tarafından dönemsellik ilkesi dikkate alınarak ayrıştırılacak, finansal kiralama yapanlara olan ve vadesi 1 yılı geçmeyen borçlar “301- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar” hesabında finansal kiralama yapanlara olan ve vadesi 1 yılı aşan borçlar ise “401- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar” hesabında izlenecektir.

Kira ödemelerinin toplamı ile iktisadi kıymetin kullanma hakkı arasındaki fark, iktisadi kıymete ilişkin finansman gideri niteliğindedir. Sözleşmenin yapıldığı yılda ödenecek tutara isabet eden faiz gideri “302-Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyeti” hesabına sözleşmenin yapıldığı yıldan sonraki yıllarda ödenecek tutara isabet eden faiz giderleri ise “402-Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyeti” hesabına borç kaydedilmek suretiyle aktifleştirilecektir.²⁰

Her bir kira ödemesinin içinde bulunan faiz ödemesi kiracı açısından finansman gideri niteliğinde olduğundan, kira ödemesine ilişkin muhasebe kaydı yapılırken söz konusu ödemenin faize denk gelen kısmı finansman gideri olarak gelir tablosu hesaplarına aktarılacaktır. Finansal kiralama süresinin sonuna gelindiğinde kiracı faiz tutarının tamamını finansman gideri olarak gelir tablosuna intikal ettirmiş olacaktır.

Yılsonunda dönemsellik ilkesi gereğince bir sonraki yıl ödenecek kiralara toplamı kadar “401- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar” hesabı ve bu kiralara içindeki faiz tutarı kadar “302-Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyeti” hesabı borçlandırılır. Karşılığında ilgili tutarlar kadar “301-Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar” ve “402-Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyeti” hesabı alacaklandırılır. Kısacası finansal kiralama sürecinde dönem sonlarındaki uzun vadeli hesaplardaki tutarın kısa vadeli hesaplara aktarılması gerekmektedir.²¹

6.3- Muhasebe Kayıt Düzenine İlişkin Örnek Uygulama

Gökçen A.Ş faaliyetlerinde kullanılmak üzere ihtiyaç duyduğu bir üretim makinesini finansal kiralama yöntemi ile edinmek üzere MİA Finansal Kiralama şirketi ile anlaşma yaparak finansal kiralama sözleşmesi imzalamıştır. Sözleşmeye ilişkin veriler aşağıdaki gibidir;

¹⁸ Ali Tuğlu, Özkan Atilla (2007). “Finansal Kiralama İşlemleri” Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2.baskı, sayfa:126-128

¹⁹ Umut Varlı, “Finansal Kiralama İşlemlerinin Değerlemesi ve Muhasebe Kayıtları”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Haziran 2012, Sayı:102, Sayfa:65

²⁰ Ali Tuğlu, Özkan Atilla (2007). “Finansal Kiralama İşlemleri” Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2.baskı, sayfa:128-129

²¹ Umut Varlı, “Finansal Kiralama İşlemlerinin Değerlemesi ve Muhasebe Kayıtları”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Haziran 2012, Sayı:102,Sayfa:66

Finansal Kiralama Tarihi: 28.01.2014

Faiz Oranı : %25

Kira Süresi : 4 Yıl

Ödenecek Kira Bedelleri : 150.000

Kira Ödemeleri her yıl 31 Aralık tarihinde yapılacak olup, kiralama süresi sonunda makine bedelsiz olarak kiracıya devredilecektir. Kiralama konusu iktisadi kıymet %18 oranında KDV'ye tabidir. İktisadi kıymetin faydalı ömrü 4 yıldır.

Finansal kiralama işlemlerinin muhasebe kayıtlarının yapılabilmesi için öncelikli olarak anapara faiz ayrıştırılmasının yapıldığı geri ödeme tablosunun hazırlanması gerekmektedir. Kanun'da kira ödemelerinin anapara ödemesi ve faiz ödemesi şeklinde ayrıştırılarak söz konusu ayrıştırmanın her bir dönem sonunda kalan borç tutarına sabit bir dönemsel getiri oranı uygulanmasını sağlayacak şekilde yapılacağı hükmüne yer verilmiştir. Faiz ve anapara ayrımı genellikle kiralama sözleşmesinin ekini oluşturan geri ödeme tablosunda bugünkü değer yöntemiyle oluşturulmaktadır.²² Örneğimizde yer alan bilgilere göre kira ödemelerinin anapara ve faiz ödemeleri şeklinde ayrıştırılmış tutarları aşağıdaki tabloda yer aldığı şekilde oluşacaktır.

Kira ödemelerinin bugünkü değeri: Ödenecek Kira Bedeli x $((1+r)^t - 1) / (r \times (1+r)^t)$

Kira ödemelerinin bugünkü değeri: $150.000 \times ((1+0,25)^4 - 1) / (0,25 \times (1+0,25)^4)$

Kira ödemelerinin bugünkü değeri: $150.000 \times (1,44140625 / 0,610352)$

Kira ödemelerinin bugünkü değeri: $150.000 \times 2,3616$

Kira ödemelerinin bugünkü değeri: 354.240

Ödeme Tarihi	Yıllık Kira Tutarı	Faiz ödemesi	Anapara ödemesi	Kira ödemelerinin bugünkü değeri	KDV (%18)
	A	B	C=A-B	D	E=Ax0,18
28.01.2014	4 YIL	0,25		354.240,00	-
31.12.2014	150.000,00	88.560,00	61.440,00	292.800,00	27.000,00
31.12.2015	150.000,00	73.200,00	76.800,00	216.000,00	27.000,00
31.12.2016	150.000,00	54.000,00	96.000,00	120.000,00	27.000,00
31.12.2017	150.000,00	30.000,00	120.000,00	0,00	27.000,00
Toplam	600.000,00	245.760,00	354.240,00		

Faiz: $354.240,00 \times \%25 = 88.560,00$

Faiz: $292.800,00 \times \%25 = 73.200,00$

Kiralayanın (Finansal Kiralama Şirketinin) Kayıtları:

Finansal Kiralamaya Konu İktisadi Kıymetin Satın alınması

253 Tesis Makine ve Cihazlar	354.240,00
191- İndirilecek KDV	63.763,2
102- Bankalar	418.003,2

²² Hüseyin Dinçer, "Finansal Kiralama işlemlerinin Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi", Vergi Dünyası, Aralık 2013, Sayı:388

İktisadi Kıymetin Kiralanması

28.01.2014		
120 Alıcılar		150.000,00
220 Alıcılar		450.000,00
124- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri		88.560,00
224- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri		157.200,00
253 Tesis Makine ve Cihazlar		354.240,00
/		

Kira Ödemelerinin Gelir Olarak Kaydedilmesi

31.12.2014		
102- Bankalar		177.000,00
124- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri		88.560,00
120 Alıcılar		150.000,00
600 Yurtiçi Satışlar		88.560,00
391 Hesaplanan KDV		27.000,00
/		

Dönemsellik İlkesi Gereğince Yapılacak Kayıtlar

31.12.2014		
224- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri		73.200,00
124- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri		73.200,00
/		
31.12.2014		
120 Alıcılar		150.000,00
220 Alıcılar		150.000,00
/		

Kiracının Kayıtları:

İktisadi Kıymetin Kiralanması

28.01.2014		
260 Haklar		354.240,00
302Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri		88.560,00
402 Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri		157.200,00
301- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar		150.000,00
401- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar		450.000,00
/		

Kira Ödemelerinin Gider Olarak Kaydedilmesi

31.12.2014		
301- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar	150.000,00	
780-Finansman Giderleri	88.560,00	
191- İndirilecek KDV	27.000,00	
102- Bankalar		88.560,00
302 Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri	177.000,00	
/		

Dönemsellik İlkesi Gereğince Yapılacak Kayıtlar

31.12.2014		
401- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar	150.000,00	
301- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar	150.000,00	
/		
31.12.2014		
302 Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri	73.200,00	
402 Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri	73.200,00	
/		

Amortisman Ayrılması

31.12.2014		
730 Genel Üretim Giderleri	88.560,00	
268 Birikmiş Amortismanlar		88.560,00
Amortisman oranı %25(354.240,00/4)		
/		

Takip eden dönemlerde yapılacak muhasebe kayıtları, her yıl için hesaplanan faiz tutarları esas alınarak yukarıda belirtilen şekilde yapılacaktır.²³

7- FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDE ÖZELLİKLİ DURUMLAR

7.1- Finansal Kiralama İşlemlerinde KDV

Finansal kiralama işlemleri, Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinin 1. bendine göre hizmet kapsamında KDV'ye tabi bulunmaktadır. Bu işlemde vergiyi doğuran olay, kira bedellerinin tahakkuk ettiği dönemler itibarıyla meydana gelmekte olup, verginin kira bedellerinin tahakkuk ettirilmesi sırasında hesaplanması gerekmektedir.²⁴

4842 sayılı Kanun ile finansal kiralama işlemlerinde katma değer vergisi uygulamasına ilişkin olarak herhangi bir değişiklik yapılmamış olup, söz konusu işlemlerde sözleşmede belirtilen ana-para ve faiz ödemeleri üzerinden katma değer vergisi hesaplanması esaslı devam ettirilmiştir. 2007

²³ Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Beyanname Düzenleme Kılavuzu-2014, Sayfa:198-202

²⁴ HasanAltuncu, Zafer Kütük, Yusuf Akdağ(2014). "Vergisel İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi", Ankara, Vergi Müfettişleri Derneği, sayfa:333

yılına kadar finansal kiralama işlemlerinde KDV oranı teşvik unsuru olarak yüzde bir olarak uygulanmıştır. 31.12.2007 tarihinden itibaren 2007/13003 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile finansal kiralama işlemlerinde uygulanacak olan KDV oranları yeniden düzenlenmiştir. Yapılan değişiklikle söz konusu kararın 1. maddesinin 2. bendi hükmü ile getirilen “*Finansal kiralama işlemlerinde, işleme konu olan malın tabi olduğu katma değer vergisi uygulanır*”²⁵ hükmü ile hem finansal kiralama şirketleri veya diğer şirketler aracılığıyla yapılan finansal kiralamalardaki oran farklılığı ortadan kaldırılmış , hem de finansal kiralama şirketlerince yapılan finansal kiralama işlemlerindeki indirimli oranda KDV uygulamasına son verilmiştir. 31.12.2007 tarihinden itibaren kiralamaya konu malın tabi olduğu oranda KDV hesaplanması uygulamasına geçilmiştir.²⁶

16.12.2011 tarih ve 2011/2604 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 2007/13003 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının eki 1 sayılı listeye 16 ve 17’nci sıralar eklenmiş ve 2 numaralı fıkrası değiştirilmiştir. İlgili karara göre “3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 13. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi uyarınca, yatırım teşvik belgesi sahibi mükelleflere belge kapsamındaki makine ve teçhizatın, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre finansal kiralama şirketleri tarafından kiralanması ile 17’nci sırada belirtilen gümrük tarife istatistik pozisyonlarında yer alan ve amortismanına tabi iktisadi kıymet niteliği taşıyan makine ve cihazların finansal kiralamaya konu olmak üzere, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre finansal kiralama şirketlerine teslimi ve bu malların finansal kiralama şirketleri tarafından katma değer vergisi mükellefleri ile işlemleri katma değer vergisinden istisna edildiği için katma değer mükellefiyeti bulunmayan ancak kazançları bilanço esasına göre tespit edilen gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerine kiralanması ve teslimi” %1 oranında katma değer vergisine tabi olmaktadır.²⁷

2007/13033 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına göre yukarıda belirtilen işlemler dışındaki finansal kiralama işlemlerinde, finansal kiralamaya konu malın tabi olduğu vergi oranının uygulanmasına devam edilecektir. Diğer yandan 2011/2064 sayılı BKK uyarınca, finansal kiralama işlemlerinde indirimli oranda KDV uygulamasından yararlanılabilmesi için işlemin bir finansal kiralama şirketi ile yapılması zorunludur.²⁸

7.2- Finansal Kiralamada Ortaya Çıkan Kur Farkı ve Faiz Giderleri

Finansal kiralama uygulamasına ilişkin olarak 319 sayılı VUK Genel Tebliğin de ayrıntılı düzenlemeler yapılmış ancak bu düzenlemelerde kiralayan açısından iktisadi kıymetin temini nedeniyle kullanılan kredilere ilişkin kur farkı ve faiz giderlerinin ne şekilde değerlendirileceği açıkça belirtilmiş olmasına karşılık kiracı açısından faiz ve kur farkları konusunda herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Kiralayan açısından tebliğde, “Kiralayan şirketler tarafından iktisadi kıymetin satın alınmasında Türk Lirası veya döviz cinsinden kredi kullanılmış ise ilk yıl için ödenen kur farkları ve faiz giderlerinin sözleşme yapılmasından önce kıymetin maliyetine ilave edilebilecek olması halinde maliyete ilave edilecek aksi halde ve diğer yıllarda ise gider kaydedilecektir” açıklamasına yer verilmiştir. Kiracı

²⁵ 2007/13033 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (30.12.2007 tarih ve 26742 sayılı Resmi Gazete)

²⁶ Ali Tuğlu, “Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme”, Vergi Dünyası, Aralık 2009, Sayı:340, Sayfa:52

²⁷ 2011/ 2604 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (27.12.2011 tarih ve 28155 sayılı Resmi Gazete)

²⁸ Hüseyin Dinçer, “Finansal Kiralama İşlemlerinin Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi” , Vergi Dünyası, Aralık 2013, Sayı:388

açısından bir düzenleme yapılmamış olması ortaya çıkan kur farkı ve faiz giderlerinin nasıl gider yazılacağı konusunda değişik görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Birinci görüşe göre; mükellefler kira süresi boyunca ortaya çıkan bütün kur farkı ve faizleri aktifleştirmelidir. İkinci görüşe göre ise; konuya ilişkin özel hüküm olmadığı için, genel uygulama olan 163 Seri No'lu VUK Genel Tebliğinde yer alan düzenlemelere uygun olarak iktisadi kıymetin aktifleştirildiği yılın sonuna kadar oluşan faiz ve kur farklarının maliyete eklenmesi, bu tarihten sonra ortaya çıkanların aktifleştirilmesi yada gider yazılması ihtiyari olmalıdır. Son görüşe göre de bütün kur farkı ve faiz giderleri doğrudan gider yazılmalıdır.²⁹

Konuya ilişkin olarak yaşanan görüş ayrılıkları uygulamada duraksamalara neden olmuş ve konuya ilişkin Maliye Bakanlığından görüş istenmiştir. İstanbul Defterdarlığı tarafından verilen 09.05.2005 tarihli özelgede ".....*Finansal kiralama yoluyla edinilen kıymete ilişkin olarak finansal kiralama süresi içinde sözleşmeye istinaden yabancı para üzerinden yapılan kira ödemelerinin değerlemesi sonucu ortaya çıkan kur farkının, finansal kiralama konusu kıymetin maliyetine intikal ettirilmesi ve maliyete eklene bu farkların ilgili kıymetin amortisman süresi içinde itfa edilmesi gerekmektedir*" denilerek kiracı açısından ortaya çıkan kur farkının yıl sınırlaması olmaksızın iktisadi kıymetin maliyet bedeline eklenmesi gerektiği belirtilmiştir.³⁰

Maliye Bakanlığı özelgede belirttiği görüşünde VUK 163 ve 334 Seri No'lu Genel Tebliğleri'ne atıf yapmakla birlikte, atıfta bulunduğu tebliğlerde belirttiği görüşlerle çelişmektedir. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın güncel tarihli yeni görüşlerinde söz konusu yaklaşım terk edilmiştir. Örneğin, Kırşehir Valiliği Defterdarlık Gelir Müdürlüğü yabancı para cinsinden düzenlenen finansal kiralama sözleşmeleri ile temin ettiği amortisman tabi iktisadi kıymetlere ilişkin olarak sözleşme tarihinden sonra oluşan anapara kur farkları ile faizlerin gider yazılması veya maliyete eklenip amortisman tabi tutularak itfa edilmesi konusunda görüş soran mükellefe; ".....*Yukarıda yer verilen kanun hükümleri ve yapılan düzenlemeler doğrultusunda, kiracı tarafından finansal kiralama sözleşmesine göre yapılan kira ödemelerinin borç anapara ödemesi ve faiz gideri olarak ayrıştırılması, bu ayrıştırma işleminin her bir dönem sonunda kalan borç tutarına sabit bir dönemsel faiz oranı uygulanmak suretiyle yapılması, hesaplanan faiz giderlerinin ise ilk yıl iktisadi kıymetin maliyetine eklenmesi sonraki yıllar ise gider veya maliyet olarak dikkate alınması gerekmektedir. Öte yandan, finansal kiralama yoluyla edinilen kıymete ilişkin olarak kiralama süresi içinde sözleşmeye istinaden yabancı para üzerinden yapılan kira ödemelerinin değerlemesi sonucu ortaya çıkan kur farkının da, ilk yıl iktisadi kıymetin maliyetine eklenmesi sonraki yıllar ise gider veya maliyet olarak dikkate alınması gerekmektedir*"³¹ şeklinde cevap vererek hem kiralayan açısından geçerli olan hususlarla hem de 163 Seri Numaralı VUK Genel Tebliği ile uyumlu bir görüş ortaya konulmuştur. Kanaatimizce kiracı açısından kur farkı ve faiz giderlerine ilişkin olarak özelgelerle ortaya konan güncel görüşlerin yeni bir düzenlemeyle temellendirilmesi uygulamada yaşanan çelişkilerin tamamen ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

²⁹ Özkan Atilla, "Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme ve Özellikli Durumlar-II", Yaklaşım Dergisi, Ocak 2012, Sayı 229

³⁰ İstanbul Defterdarlığı, 09.05.2005 tarih ve B.07.4.DEF.0.34.20/VUK-1-280-11448 sayılı Mukteza, aktaran Yalçın Hasan, "Ticari Kazanç, Kurum Kazancı ve Serbest Meslek Kazancının Tespitinde Giderler", HSY, İstanbul, Şubat 2011, 5.baskı, Sayfa:458-460

³¹ Kırşehir Defterdarlığı, 27.10.2011 tarih ve B.07.4.DEF.0.40.10.00-008-19 sayılı Özelge

8- SONUÇ

İktisadi kıymetlerin temininde alternatif bir finansman seçeneği olan finansal kiralamanın mahiyeti 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanununda, vergisel boyutu Vergi Usul Kanunu'nun Mükerrer 290'ıncı maddesinde ve 319 Sıra No'lu VUK Genel Tebliği'nde, muhasebe işlemleri uygulaması ise 11 Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde açıklanmıştır. Çalışmamızda da finansal kiralama işlemlerinin vergisel boyutu ele alınmış olup konu vergi mevzuatı çerçevesinde yapılan yasal düzenlemeler açısından değerlendirilmiştir. Yapılan düzenlemeler ile ilgili dönem için tahakkuk eden finansal kiralama bedellerinin tümünün kiracı tarafından gider, kiralayan tarafından ise gelir yazılması uygulamasına son verilmiştir. 4842 sayılı Kanunla 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na eklenen mükerrer madde 290 ile finansal kiralama olarak kabul edilecek kiralama işlemlerinin sahip olması gereken kriterler belirlenmiş ve söz konusu kiralama işlemlerinin değerlendirme ve amortisman işlemlerine ilişkin kurallar hükme bağlanarak uluslararası standartlara uygunluk sağlanmıştır. Finansal kiralama işlemlerinin değerlemesi ve muhasebeleştirilmesi kiralayan ve kiracı açısından karşılıklılık esasına göre düzenlenmiştir. Kiralayan iktisadi kıymete ilişkin kira ödemelerini anapara ve faiz olarak ayırtırmak suretiyle alacak olarak değerlendirmekte, kiralanan iktisadi kıymeti genellikle iz bedeliyle aktifleştirmektedir. Kiracı da aynı şekilde anapara ve faiz ayırımı yaparak anapara borç olarak değerlendirme yapmakta, kiralanan iktisadi kıymeti kullanma hakkı olarak aktifleştirmektedir. Ayrıca bu iktisadi kıymetin tabi olduğu esaslara göre amortisman ayırabilmektedir. Finansal kiralama kapsamında yapılan bu işlemlerin hem kiralayan hem de kiracı tarafından muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Yapılacak muhasebe kayıtları makalemizde tebliğle ihdas edilen hesaplar ve açıklamaları aracılığıyla örnek bir uygulama üzerinden ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Değerleme ve muhasebeleştirme sürecine ilişkin açıklamalar haricinde finansal kiralama işlemlerinde Katma Değer Vergisi ile kur farkı ve faiz giderleri konusunda önemli görülen hususlara değinilmiştir.

KAYNAKÇA

- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
- 319 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (01.07.2003 tarih ve 25155 sayılı Resmi Gazete)
- 11 Sıra Numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (31.07.2003 tarih ve 25185 sayılı Resmi Gazete)
- 2007/13033 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı(30.12.2007 tarih ve 26742 sayılı Resmi Gazete)
- 2011/ 2604 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (27.12.2011 tarih ve 28155 sayılı Resmi Gazete)
- ALTUNCU, H., KÜTÜK, Z., AKDAĞ, Y. (Ağustos/2014). Vergisel İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi Ankara, Vergi Müfettişleri Derneği
- ATİLA, Ö. (Aralık/2011), " Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme ve Özellikli Durumlar-I", Yaklaşım Dergisi, Sayı:228
- ATİLA, Ö. (Ocak /2012), " Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme ve Özellikli Durumlar-II", Yaklaşım Dergisi, Sayı 229
- BELGE, G. (Aralık /2012), "Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme", Vergi Dünyası, Sayı:376
- CAN T., EGE, F. (Ekim 2015), "Finansal Kiralamanın Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu ve Özellikli Hususlar", E-Yaklaşım, Sayı:274

- DİNÇER, H. (Aralık/2013), “Finansal Kiralama işlemlerinin Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi”, Vergi Dünyası, Sayı:388
- İstanbul Defterdarlığı, 09.05.2005 tarih ve B.07.4.DEF.0.34.20/VUK-1-280-11448 sayılı Mukteza
- Kırşehir Defterdarlığı, 27.10.2011 tarih ve B.07.4.DEF.0.40.10.00-008-19 sayılı Özelge
- Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Beyanname Düzenleme Kılavuzu, İstanbul-2014
- ŞEKER, S. “ Finansal Kiralama İşlemlerinde Amortisman ve Finansman Giderlerinin Durumu ”, Erişim Tarihi: 10.12.2015, <http://www.kanitymm.com.tr/makale/200510%20YAKLASIM%20%20FINANSAL%20KIRALAMA%20ISLEMLERINDE%20AMORTISMAN%20VE%20FINANS-MAN%20GIDERLERININ%20DURUMU.pdf>
- TUĞLU, A. (Aralık/2009), “Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme”, Vergi Dünyası, Sayı:340
- TUĞLU, A., ATILA, Ö. (2007). “Finansal Kiralama İşlemleri” Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2.baskı
- VARLI, U. (Haziran/2012), “Finansal Kiralama İşlemlerinin Değerlemesi ve Muhasebe Kayıtları”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı:102
- YALÇIN, H. (2011) “Ticari Kazanç, Kurum Kazancı ve Serbest Meslek Kazancının Tespitinde Giderler”, HSY, İstanbul, 5.baskı